

Specialistutbildning för biomedicinska analytiker

Förord

En högkvalitativ vård är grunden i ett välfärdssamhälle och en välfungerande utbildning av hög kvalitet är avgörande för utvecklingen av vård och hälsa. Med snabb kunskapsutveckling och många ömsesidiga beroendeförhållanden utgör hälso- och sjukvården ett av samhällets mest komplexa system. Inom ramen för denna komplexitet är det av central vikt att hela tiden kunna integrera ny kunskap och nya teknologier.

De senaste årtiondena har nya kunskapsområden bidragit till att utveckla vårdens innehåll. Det gäller inte minst biomedicinsk laboratorievetenskap. Trenden visar att utvecklingen inom vården ställer allt högre krav på utbildning och att kompetensen utvecklas i ett livslångt lärande för alla yrkesgrupper i vården. Trots detta saknas en reglerad specialistutbildning för biomedicinska analytiker i Sverige idag.

Med denna idé bjuder Vårdförbundet och Institutet för biomedicinsk laboratorievetenskap, IBL, in till samtal om hur en reglerad specialistutbildning för biomedicinska analytiker kan utformas och hur utbildningen kan ske inom ramen för en anställning. Det handlar om att utforma en utbildning som möter de behov som finns hos befolkningen och säkrar försörjningen av specialister. Det bidrar i sin tur till en vård av hög kvalitet samt ny forskning och utveckling av biomedicinska analytikernas huvudområde biomedicinsk laboratorievetenskap.

Specialistutbildade biomedicinska analytiker behövs

Värden en kunskapsintensiv bransch

Värden snabba utveckling under de tre senaste årtiondena har lett till en allt större efterfrågan på specialistutbildad vårdpersonal. För att kunna möta den tekniska utvecklingen, befolkningens och vårdens behov av snabba diagnoser, där både kvalitet och etik beaktas, ställs det allt högre krav på fördjupad kunskap.

En kunskapsbaserad vård kräver specialistutbildade biomedicinska analytiker. Biomedicinska analytiker har ett självständigt ansvar för de metoder som används i analys- och undersökningsarbetet. Några exempel på laboratoriemetoder är biokemisk, molekylärbiologisk, cellbiologisk, mikrobiologisk, immunologisk, transfusionsmedicinsk, morfologisk, klinisk kemisk, ultraljud och fysiologisk metodik.

Biomedicinska analytiker ansvarar också för kvalitets-säkring av metoder och analysresultat i samtliga steg i analyskedjan, det vill säga från provtagning till provsvar. De gör rimlighetsbedömning av resultatet och har kompetens att utveckla metoder och analyser.

Huvudområdet biomedicinsk laboratorievetenskap är tvärvetenskapligt och kopplar ihop medicin, teknik och analysmetoder.

Personcentrerad vård och individuell medicin växer fram

Värden anpassas idag alltmer utifrån varje patients individuella behov och allt fler talar om en framtida vård som personcentrerad. Med ett personcentrerat arbetssätt görs patienten till en partner i vården. Utgångspunkten är hela personen och fokus ska vara att stärka de resurser som varje person har för att uppnå en så god hälsa som möjligt. Parallellt med utvecklingen mot en personcentrerad vård växer fältet individuell medicin fram. Med hjälp av biomarkörer går det idag till exempel att identifiera en persons

risk för sjukdom eller hur en person kan komma att svara på en viss behandling, med eller utan biverkningar. Den här kunskapen leder till diagnos, riktad terapi och behandling utifrån en persons biologiska profil.

Den specialistutbildade biomedicinska analytikerns kunskap är central bland annat genom att säkerställa att patienter får snabba diagnoser och därmed bättre vård.

Nyttja kunskapen fullt ut

Biomedicinska analytikerns ansvarsområden har utvidgats. Utskärning av vävnadsprover och svarsskrivning av fysiologiska undersökningar är två exempel. För att bättre kunna nyttja och utveckla den kompetens som biomedicinska analytikerna har, bland annat inom dessa områden, krävs fördjupade kunskaper. Detta kommer också fram i regeringens översyn av den svenska patologin.

Patologiutredningen

I mars 2012 presenterades regeringsutredningen ”En översyn av den svenska patologin”. Den är en uppföljning på betänkandet ”En nationell cancerstrategi för framtiden” (SOU 2009:11).

I utredningen konstateras att fler biomedicinska analytiker behöver rekryteras och kompetensen för yrkesgruppen behöver fördjupas. En analys av ansvarsfördelningen mellan de legitimerade yrkesgrupperna som är verksamma inom patologi behöver också göras.

Som åtgärder för att säkra kompetensförsörjningen föreslår utredningen att specialistutbildning på avancerad nivå med inriktning histologi och patologi behöver starta. Utredningen föreslår att även magisterprogrammet för cytodiagnostiker bör bli tvåårigt.

Säkra kompetensförsörjningen

Vården behöver rekrytera 225 000 nya medarbetare till år 2023. Det finns cirka 11 000 förvärvsarbetande biomedicinska analytiker. 70 procent arbetar inom vården. 75 procent av de förvärvsarbetande biomedicinska analytikerna är 45 år eller äldre. Efterfrågan på biomedicinska analytiker bedöms öka. Om inte intresset för att söka

utbildningen ökar kommer bristen att bli mycket stor i framtiden. Enligt prognos kommer det att saknas 7500 biomedicinska analytiker år 2030.

I konkurrensen om den framtida arbetskraften är det viktigt att biomedicinska analytikeryrket är attraktivt och att utvecklingsvägarna i yrket är tydliga. Det är också avgörande att villkoren för att specialistutbilda sig är bra.

Specialistutbildning för biomedicinska analytiker

Reglerad specialistutbildning

Öppenhet för framtida utmaningar

Biomedicinska analytikerutbildningen behöver i högre grad ses som en sammanhängande process från biomedicinsk analytikerexamen och legitimation till specialistexamen som biomedicinsk analytiker och ett fortsatt livslångt lärande.

Genom att skapa incitament för biomedicinska analytiker att specialistutbilda sig möjliggör vi en fortsatt utveckling av yrket och tryggar kunskapsutvecklingen i vården.

Reglerad universitetsutbildning på avancerad nivå

Specialistutbildningen för biomedicinska analytiker ska regleras i högskoleförordningen som en yrkesexamen och ges av universitet/högskola på avancerad nivå. Med en reglering visar samhället på betydelsen av specialistkompetens för biomedicinska analytiker och tar ett långsiktigt ansvar för försörjningen av specialister. Med reglerade examensmål garanteras samhällets insyn och kvalitetskontroll.

Det stärker den biomedicinska analytikerns vetenskapliga förhållningssätt, och ger ökad kunskap för att möta behoven inom specialiteten samt ger behörighet till forskarutbildning.

Huvudområdet biomedicinsk laboratorievetenskap med öppen inriktning

Vi föreslår en öppen inriktning med reglering i högskoleförordningen. Det möjliggör en utveckling där framtida specialistutbildningars inriktning och längd kan anpassas för att bättre svara upp mot framtidens vård.

Utbildningens huvudområde är biomedicinsk laboratorievetenskap och en akademisk progress inom ämnet måste garanteras genom hela utbildningen och examineras. Det är avgörande för en god vård och en god ämnesutveckling.

Skyddad specialistbeteckning

Examen från specialistutbildning för biomedicinska analytiker ska leda till en skyddad specialistbeteckning reglerad i Patientsäkerhetslagen.

Studenten vet vilken status utbildningen har

Med en reglerad utbildning garanteras både kvaliteten och långsiktigheten för utbildningen. Dess status garanteras genom de nationellt reglerade målen och kraven för examination.

Akademisk specialisttjänstgöring

Utbildningsanställning

Vi föreslår att utbildningsanställningar inrättas för biomedicinska analytiker som läser specialistutbildning och att dessa regleras i kollektivavtalen för sektorn.

För biomedicinska analytikern som läser sin specialistutbildning ger ett system med utbildningsanställningar förutsägbarhet och bättre villkor under studietiden.

För huvudmän och vårdgivare innebär systemet med utbildningsanställningar att det blir lättare att rekrytera till yrket och att kompetensbehov för vården idag och i framtiden säkras.

Vårdgivaren och studenten kommer på gängse sätt överens om ett anställningsavtal. Under studietiden har studenten lön och garanteras goda anställningsvillkor enligt kollektivavtal. Genom utbildningsanställningen kommer det verksamhetsintegrerade lärandet i fokus. Det gagnar både verksamheten och vården, den biomedicinska analytikerns professionella utveckling, det interprofessionella teamarbetet, biomedicinska laboratorievetenskapens utveckling och på sikt den kliniska ämnesforskningen.

Med vår idé blir det fritt för en biomedicinsk analytiker att söka en utbildningsanställning inom en annan specialitet än den hon/han verkar inom. Det ökar rörligheten och stimulerar rekrytering till bristområden.

Idén möjliggör också att biomedicinska analytiker som inte har en anställning, kan söka en utbildningsanställning och utbilda sig till specialist.

Antagning till utbildningen

Högskolan/universitetet ansvarar för ansökningsrutiner, villkor för antagning, behörighet och urval till utbildningen.

Verksamhetsintegrerat lärande

Utbildningen bör utformas så att en stor del förläggs till verksamheten, så kallat verksamhetsintegrerat lärande.

På så sätt uppnås en integrering av vetenskaplig teori och praktik genom hela utbildningen.

Handledning

Handledningens roll är central för ett bra verksamhetsintegrerat lärande och strukturerna kring detta behöver fortsätta att utvecklas. Det ska finnas lektorer kopplade till laboratorierna och/eller specialistområden och huvudhandledare med magister/masterexamen samt handledarutbildning.

Examensarbete

Det självständiga arbete som studenten ska göra enligt examensordningen, ofta kallat examensarbete, ser vi med fördel kan integreras i det verksamhetsintegrerade lärandet och genomföras 2/3 in i utbildningen. På så sätt ges verksamheten möjlighet att ta till sig de nya kunskaper som examensarbetet belyser medan studenten fortfarande finns i verksamheten.

Examination

Ansvar för innehåll, måluppfyllelse, akademisk progress samt examinationer för det verksamhetsintegrerade lärandet ska ligga på universitet/högskolan. En mer systematisk handledning tillsammans med utvecklade bedömningsformulär för klinisk utbildning säkrar kvaliteten i specialistutbildningen.

Ett signum vi gärna lyfter fram är ”Öppna lärandeformer - Strama examinationsformer”.

Statlig reglering och styrning

Det behövs en statlig reglering av huvudmännens ansvar att tillhandahålla utbildningsanställningar. Detta bör ske genom lagstiftning.

Ökad samverkan

Idag finns brister i kommunikation och samverkan mellan vårdens verksamheter, akademi och samhälle. För att underlätta kommunikationen mellan olika intressenter och öka interaktionen mellan vård, utbildning och forskning samt ge förutsättning för en planering av utbildningsanställningar bör regionala samverkansorgan inrättas.

Regionala samverkansorgan bör bestå av representanter från de regionala aktörerna inom vård, lärosäten, profession och studenter. De regionala samverkansorganens uppgift blir att göra årliga bedömningar av behov av antal utbildningsanställningar för regionen.

Läs mer på: www.vardforbundet.se/biomedicinskanalytiker/specialistutbildning

Referenser

Centrum för personcentrerad vård, www.gpcc.se

Högskoleförordningen (1993:100)

Patientsäkerhetslag (2010:659)

Patologiutredningen: En översyn av den svenska patologin S2011/5140/FS (2012)

SKL (2014). Så möter vi rekryteringsutmaningarna i vården och omsorgen.

Statistiska centralbyrån (2012). Trender och prognoser 2011, befolkningen, utbildningen, arbetsmarknaden med sikte på år 2030.

Socialdepartementet (2010). Den ljusnande framtid är vård, delresultat, LEV- projektet.

Persson, B. & Wilhelmsson, M. (2008). Biomedicinsk analytiker - en profession att vara stolt över. Studentlitteratur, Lund.

www.vardforbundet.se

www.ibl-inst.se